

Glose pentru poetica cititului

MIRCEA
V. CIOBANU

(fragmente)

Orice gen de literatură: intimă/minoră, ludică ori solemn-patriotică, pasională sau ironică, sublimă sau pornografică, captivantă ori dificil-„plicticoasă”, „abstractă” sau „concretă” etc., etc. – are un număr de fani care o adoră, o admiră, o devorează. Totodată, niciuna din aceste categorii nu e obligată să devină imperios necesară fiecărui și necondiționat pe placul tuturor cititorilor. Niciun canon nu trebuie neapărat citit ca un raționament apodidactic, sau – și mai rău – ca o listă obligatorie și o datorie sacră, din oficiu.

***

Dacă m-aș încumeta să scriu un decalog al cititorului (în formulă „clasică”, adică restrictivă), un prim sfat ar fi: să nu citești niciodată o carte pe care nu o dorești (sau, cum ar fi spus Roland Barthes: „care nu mă dorește”). Când sunteți pe unde diferite, tu și cartea (bună, dar pe care – din păcate – ți-o „recomandă” profesorul ca „obligatorie” pentru examen), trebuie să știi să trișezi la testare, pentru ca apoi să reveniți, tu și cartea, la o legătură „conjugală”, dar: *benevolă, din plăcere, din dragoste.*

***

Oricâte cărți „la modă” ori „necesare” ți-ar propune criticul – profesorul – prietenul, atunci *când e sincer și limpede*, ai putea afla că-i place ceva de genul Jules Verne, Mark Twain, O’Henry, Conan Doyle etc., apoi, pe un teren mai restrâns

(dar tot atât de pasional): Rabelais, Shakespeare, Cervantes, Molière, Faulkner, Kafka, Cehov, Ibsen etc., apoi, în cerc familial, „muzica de cameră”: Joyce, Proust, Rilke, Eliot, Borges, Márquez etc., urmați de soliști, după preferințe individuale (d.e. Urmuz, Foartă sau Dimov)...

Nud naturalist în picioare

***

Când aveți de ales, când căutați „sfetnicul” – (nu știu dacă ceea ce vă spun acum e a doua poruncă sau o derivată a celei dintâi) – *nu vă încredințați* listelor oferite de o „opinie colectivă”, cum sunt anchetele revistelor cu „cele mai bune zece cărți”... ale anului, secolului, ale Europei sau lumii (în această categorie de credibilitate mică intră, firește, și listele laureaților unor premii: Nobel, Goncourt, Pulitzer ș.a.m.d.). Mult mai eficiente și mai practicabile (puteți să verificați!) sunt „listele personale”, evident, ale unui om în care aveți încredere.

***

(De altfel, să nu-mi uit cuvântul, o „a zecea poruncă” – oricâte ar preceda-o – este să încercați să nu vă încredințați fără rezerve nici sfaturilor mele, inclusiv celor de mai sus, chiar dacă ele vor avea, mai jos, câțiva contraforți solizi: Montaigne, Barthes, Borges... S-ar putea ca toți acești sfătuitoari să fie *structural* niște „eseiști” pledând pentru desfătare, *în detrimentul rigorii și raționalului*, solicitate de alții).

***

Orice carte citită trebuie să fie *o carte-asasin*: să omoare în noi tot omul care a fost până la lectură. Ca o sticlă de vin, ca o femeie frumoasă plutindu-ne enigmatic prin fața ochilor, ca șocul unui cataclism, ca un război care schimbă fața lumii.

***

Și încă ceva. Nu impuneți ni-mănuși nicio carte (nici „cartea”, în general). Nici – cu atât mai puțin! – copiilor. Poți să-l înveți pe cineva să citească, dar e altceva. După cum unora le face bine lectura, altora le face bine... necititul. Cărțile i-au cucerit pe atâția, că au și ele dreptul – ca toate femeile – să aleagă pe cine să cucerească și pe cine nu. Așa că unii... chiar ar fi bine să se lase de citit și să facă alte lucruri, utile și plăcute. Adică, tot așa cum un apologet al cărților, Ieronim, cel care *altădată* spunea: „Iubește știința scrisului și vei renunța la păcatele trupului”, s-a înfiorat citindu-l pe Plaut – care nu era autorul lui – am putea spune, ducând ideea până-n pânzele albe, că pentru unii a citi cărți e o eroare, o netrebuință, un sacrilegiu.

***

Criticul literar este și el un devorator de cărți, atât doar că este unul competent și eficient, altfel spus, este deopotrivă cititor și scriitor de meserie. Între un critic și un simplu cititor este o mică diferență de esență (ci, doar, de intensitate, competență, nuanțe științifice și stilistice, evident – sau implicit – și de profunzime). Nici ceea ce am numi noi sistem sau metodă nu este nicidecum piatra unghiulară a criticii. Cel puțin, în măsura în care suntem de acord cu Nicolae Manolescu:

Bust

„După aproape cinci decenii de când citesc și după trei și jumătate de când sunt critic profesionist, am dreptul să denunț această eroare (care a fost, în tinerețe, și a mea) și să afirm răspicat că metodele, sistemele, informația și restul n-au nicio valoare, adevărata critică fiind o lectură ingenuă și plină de pasiune a cărților. [...] Esențialul, când scrii despre o carte, este același, ca atunci când o citești: să-ți placă, să-ți agite spiritul, să-ți ridice întrebări, să te neliniștească etc. Cât despre modul de a organiza toate aceste emoții într-un studiu, într-o carte critică, dați-mi voie să vă mărturisesc cu mâna pe inimă că el a fost, de fiecare dată, o invenție a mea, o chestiune de pură spontaneitate, pe care am încercat, e drept, s-o îmbrac în uniforma profesiei. Nu credeți în această uniformă! Nicio analiză nu e cu adevărat *sistematică* și nicio bibliografie nu e *reală* (în capul meu există totdeauna *cealaltă* bibliografie: conexiunile absolut întâmplătoare pe care le fac între cărți); toate metodele sunt o simulare a științificului și toată critica e o lectură, o descoperire, o bucurie, un viciu, o boală incurabilă”.

***

Când ziceam despre refuzul de a citi cărți care nu te cuceresc, aveam în vedere și altceva. O lectură care te plictisește este inefficientă și, în consecință, inutilă. Dar dacă știi să te lași atras în mrejele lecturii (acceptând regula jocului), până și lecturile dificile pot deveni captivante. Uneori – am mai remarcat acest lucru – lectura poate să-ți pară o construcție insipidă, dar când ieși din acel labirint, îi re-vezi nervurile și îți re-trăiești (acum, cu adevărat) emoțiile. E ca și cum ai rezolva o problemă de șah (care într-un moment ți s-ar părea fără soluții, moartă și străină) și, după ce ai găsit soluția, revezi aranjarea pieselor într-o superbă armonie, ca într-un tablou de Cézanne, ca într-o fugă de Bach.

Așadar, o lectură trebuie să fie atentă. Adică să fie bună, pentru că la o bună lectură, spunea N. Mano-

lescu, „versurile cele mai complicate se dovedesc extraordinar de simple și firești”. Și atunci, dincolo de vreun *aparent* joc formal, pur sintactic, dintr-un monolog care cuprinde într-o singură frază 40 de pagini, îți vor răsări în față, ca picăturile de rouă odată cu reglarea obiectivului, imagini impresionante și sentimente tulburătoare, oprindu-ți răsuflarea ca să auzi respirația lui Molly Bloom.

***

Apărând teza că lecturile trebuie să fie întotdeauna neforțate, libere, îmi vine să propun eliminarea literaturii ca disciplină obligatorie din școală. Ori aș recurge la un viclesug. Aș pune în orar niște discipline plicticoase, cu profesori severi și cu nesfârșite teste, aș face ca profesorul respectiv (într-o conjurație cu el) să se „îmbolnăvească” intermitent și, în orele „eliberate”, să vină cineva să le citească copiilor cărți, discutând apoi despre ele, fără obligații (cum le-ai da o minge când lipsește proful de ... și i-ai trimite în sala de sport).

***

În fine, odată ce, pornind să scriu o (pseudo)teorie a lecturii, m-am pomenit că fac un fel de apologie a cititorului, aș mai adăuga ceva. Cititorul (o specie rară azi, dacă-i excludem pe cei care citesc din snobism sau – ceea ce-i totuna – citesc ca Petrușka, lacheul lui Cicikov din poemul lui Gogol, adică înghit fără să digere) trebuie protejat și încurajat.

Spre deosebire de scriitor, care, dacă devine grafoman, își poate impune agresiv cărțile, nenorocindu-i pe toți, și tot atât de agresiv își poate revendica gloria, cititorul nu prezintă un pericol pentru societate. Chiar dacă admitem că citește uneori cărți multe și proaste. Oricât de exagerată ar fi această ipostază a lui, cea de cititor fără măsură și fără gust, oricât de degradantă și patologică, ea nu poate naște decât o figură tristă și simpatcă: pe Don Quijote.

Plăcerea interpretării, Mircea
V. Ciobanu, Editura Prut
Internațional, 2008.